

שמעתא עמיקתא

גליון רס"ח - פרשת שלח - תשע"ז - קהילת חניכי הישיבות, רמת ב' 20

פניני הלכה

מילה שלא בזמנה, האם איבא חיוב להקדימה ככל שאפשר

תניא (ומא כח) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, מלמד שכל היום כשר למילה, אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש וגו'.

ויליע אי האי דינא דכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין, קאי דוקא אמילה בזמנה, אבל מילה שלא בזמנה איבא חיוב להזדרז מעיקר הדין, מפני חיוב מילה דרביע עליה, או דאף במילה שאינה בזמנה ליבא חיוב מוקדם ככל שאפשר, אלא דמעלה איבא משום זריזין מקדימין.

ולכאוי דבר זה תלוי אי במילה שלא בזמנה עובר באיסור בכל רגע ורגע שלא מל, דאי נימא דבכל רגע ורגע קאי באיסורא, עייב חיוב להזדרז למול התינוק כמה שיותר מוקדם עייב דלא יעבור באיסור, ולא רק משום מעלת זריזין. והנה בשו"ת **די אלהו** (נתיבא מלובלין - סי' מ"א) נשאל אם יש לפניו ב' מילות אחת בזמנה ואחת שאינה בזמנה, איה מהם קודמת, והש"ב דזמנה זמנין שהגיע לשעה שיכולין למול התינוק שזמנו נדחה לבהכ"מ, והשני עדיין אינו בבהכ"מ. והובאו בדברי **בגליון מהרש"א** (והיי"ד סי' ר"ט ס"ק ב). וכו"צ"ב העלה לדניא בשו"ת **בית אברהם** (נתיבא צבי הירש זצ"ל - סי' י"ד) דדאי צריכין למול מוקדם את המילה שבזמנה.

ועייב דס"ל דבמילה שלא בזמנה אינו עובר איסור בכל רגע ורגע, דאל"כ ודאי דמילה שלא בזמנה קודמת. ולדבריהם נמצא דאין חיוב להקדים מילה שלא בזמנה ככל שאפשר, עכ"פ באותו היום.

איבא דבשו"ת **דבר אברהם** (סי' ל"ג ס"ק ב) כתב לחלוק על דבריהם מההיא טעמא גופא - דזו שבזמנה הרי זמנה קבוע כל היום ואם תהא נדחת לשעה חדא ביום השמיני גופיה לא עבר על שום איסור, ועדיין הוא נימול כדינו בזמנו ביום השמיני, ואין מצוה להקדימו אלא מצד מצוות זירו בלבד, משא"כ זו שלא בזמנה זמנין שהגיע לשעה שיכולין למול כל שעה ושעה שמאחרו עובר בעשה, כמ"ש הרמב"ם (פ"א מהל' מילה ה"ה) וכל יום ויום שעובר משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מ"ע וכו', ודבר פשוט הוא דמ"ש הרמב"ם בכל יום ויום הוא מבטל מ"ע לאו דוקא הוא, אלא בכל רגע ורגע עובר אע"פ שלא עבר עליו יום שלם, דמאי שיבא הכא שיעורא דיום כמובן, וא"כ בדאי יש להקדים המילה שלא בזמנה בכדי שלא יבטל מ"ע בשעת האיסור. עכ"ל.

מיהו מפשט לשון הרמב"ם נראה דאינו עובר על בטול עשה בכל רגע ורגע, אלא בכל יום ויום. וביאור לדבר מצוה בדברי **מהרש"ת** (סי' מ"ג ס"ק ב), וז"ל בתוך דבריו שם - שגם מצות מילה אין חיובה בכל עת מצד שנתחייב כשהגיע זמנה ולא נפקס חיובו ממנו לעולם כ"ז שלא מל וכו', שהרי מצות מילה דוקא היא ביום ולא בלילה, ואף מילה שלא בזמנה, א"כ כיון דמפסקי לילות מימיים א"א לומר שמצות מילה היא מצד שנתחייב בה פ"א ושוב לא נפקס ממנו וכו', וא"כ בכל יום כשעלה השחר הרי נתחדש עליו בכל יום חיוב חדש וכו'. ועייב דברי מהשניד (כת' בס"ק ד) - ובזו אמרתי מה שקרו מחברי זמנו בדין מילה בזמנה ומילה שלא בזמנה איהו היא קודמת, שמבאר אחד חדש שמילה שלא בזמנה קודמת מצד שמצות מילה שלא בזמנה הוא עובר בכל רגע ורגע מהיום שלא מל, משא"כ במילה בזמנה שזמנה כל היום, אלא שהזריזין מקדימין למצוה, אבל לאחר זמנה כבר חל עליו חיוב הרגע. אבל לפי האמור גם מצות מילה שלא בזמנה אינה חמורה בזמנה, שהרי שד"מ הלילה הרי נפקס ממנו החיוב למול ורק כשעלה עמוד השחר נתחדש וזל עליו החיוב החדש למול, א"כ הרי זה דומה למילה בזמנה שג"כ התחיל החיוב משעת עליית עה"ש, ובכל זאת זמנה כל היום ואינו עובר בכל רגע ורגע וכו', ומדוייק לשון הרמב"ם שכל יום עברים עליו ולא בכל רגע, דיש אם עבר עליו כל היום הרי בטל מצוה של היום כמו בשמיני, עייב. ובהו יתבארו דברי הרמב"ם שהזכיר דינא דזריזין גבי מילה בזמנה ומילה שלא בזמנה בחדא מתחא, וז"ל בפ"א מהל' מילה ה"ח - אין מלן לעולם אלא ביום אחר עלות השמש, בין ביום ח' שהוא זמנה, בין שלא בזמנה שהוא מתשיעי והלאה, שנאמר וביום השמיני ביום ולא בלילה, ואם מל משעלה עמוד השחר כשר. וכל היום כשר למילה. ואעפ"כ מצוה להקדים בתחילת היום זריזין מקדימין למצוה.

ומדלא חילק נ"ר בדין מילה בזמנה ובין מילה שלא בזמנה א"צ להקדים המילה אלא משום זריזין. ודבריו מתבארים לפי מש"כ בהלכה ב' דמילה שלא בזמנה עובר עליה ביום ובי"ב (ולא בכל רגע), וכמו שביאר דבריו מהרש"ת. וכן דייק **דברי יחזקאל** (סי' י"ב ס"ק ב) מהרמב"ם דאף במילה שלא בזמנה אין חיוב להקדים אלא משום זריזין. והוסף לדייק כך מהש"ס (ב"ח) דתניא וביום ח' ימול בשר ערלתו מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצוה, ודך קרא דוביום השמיני ימול לרבות דמילה דוקא ביום, אינו אלא מילה שלא בזמנה, דאילו במילה בזמנה מקרא אחרינא נפקא כמבואר בשבת (ק"ג) אלא דאפילו שלא בזמנה אין חיוב להקדים אלא משום זריזין

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לטלטל בשבת צרור מפתחות שיש בו מוקצה

א. כרטיס אלקטרוני אם חשיב מוקצה. ב. מוקצה בצרור מפתחות. ג. בסיס מחמת כלי שמלאכתו לאיסור. ד. טלטול הב סיס לצורך גופו ומקומו. ה. בסיס לאיסור והיתר. ו. כשהדרך לטלטל כך. ז. להסיר המוקצה מערב שבת.

מצוי בזמנינו שרבים מחזיקים בצרור המפתחות חפצים שהם מוקצה, כגון כרטיס אלקטרוני (מצוי בשימוש במקוואות), דיסק און-קי, מפתח של מכונית וכדומה, ושאל השואל אם רשאי בכה"ג לטלטל צרור המפתחות כדרכו בשבת.

א. כרטיס אלקטרוני אם חשיב מוקצה

הנה כרטיס אלקטרוני וכן דיסק און-קי וכדומה, הם בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, דהרי מיועדים לשימוש האסור בשבת, וכבר מבואר **בפמ"ג** (סי' שח מ"ז אות ב וז"ל ס"ק ט) דכלי שמלאכתו לאיסור פירושו כלי מיוחד לדבר שאסור לעשות בשבת, ואפי' אם רק רוב מלאכתו לאיסור הוא ג"כ בכלל זה. וכן פסקו **המ"ב** (שם סי' י' וסי' ב), **הכה"ח** (אות לה) ו**הגרש"א זצ"ל** (שולחן שלמה סי' ט אות א). [ויעיין **בארחות שבת** (פ"י אות קטז) שכתבו שכרטיס קופת חולים, כרטיס אשראי וכדו' לדעתם נראה להחמיר שדינו כמוקצה מחמת גופו. וכן דעת **הגרנ"ק שליט"א** (חוט שני ח"ג עמ' קי"א) כי שימוש שלהם הוא כדי לזהות את הקוד הצפון בהם ואין בהם שימוש בגופם אפשר דלא חשיב כלי לענין מוקצה. אולם דבריהם לכאוי צ"ע כי דברים אלו מיוצרים באופן מיוחד לצורך שימוש זה לא מסתבר שדינם כאבן. וכעין זה מצאנו לענין כדור דלדעת השו"ע בסוף סימן ש"ח חשיב מוקצה כי שימוש של שחוק לא חשוב שימוש, ואעפ"כ כתב **הגרש"א זצ"ל** (שבית יצחק מוקצה פ"ה אות ה סי' א) בזמננו שהמשחק מיוצר מתחילה לשם משחק עיי' מעשה בני"א חשיב כלי. ועיי' **באור לציון** (ח"ב פכ"ו הגה ח).]

ואע"פ דדעת **החזו"א** (סי' מד ס"ק יג) דאינו חשיב כלי שמלאכתו לאיסור להיות מותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, אלא כשיש לכלי גם שימוש היתר. מ"מ חפצים הנ"ל יש בהם שימושי היתר, דהרי דעת **האג"מ** (לטלטול שבת פ"ב הגה מב) דכל כלי שיש לו תשמיש להניחו על גבי יריות שלא תנשכן הרה, חשיב יש לו שימושי היתר. וכן פסקו **הגרמ"ש זצ"ל** (שלמי יהודה סי' כז ד"ה אגב), ו**הגרש"א זצ"ל** (שולחן שלמה סי' שח תה"ה ד) ו**הגר"ש זצ"ל** (שלמי יהודה פ"ב הגה נח עמ' עד). ו**ב"א** (ה"ח סי' שח סי' ק"ד וסי' רע"ט אות ד) מבואר דאף אם אין לכלי שימוש היתר חשיב כלי שמלאכתו לאיסור.

וכן י"ל לענין מפתח המכונית דבכלל כלי שמלאכתו לאיסור הוא, שהרי עיקר תשמיש המפתח הוא להדליק המנוע ולפתוח דלתות המכונית אשר אור נדלק בשעת פתיחתם. וכן פסקו **המנחת יצחק** (ח"ח סי' ב) ו**הגרש"א זצ"ל** (שולחן שלמה הגה יד) ומ"מ אם אין האור נדלק עיי' פתיחתם אין המפתח מוקצה. וכן נקט **הגרש"א זצ"ל** (אשרי האיש ח"ב פ"ז אות קכא).

[ואין לומר שכלים אלו בכלל מוקצה מחמת חסרון כ"ס, דיעו"ב **בשו"ע** (סי' שח ס"ג א) שכת' דמוקצה מחמת חסרון כ"ס היינו כגון סכין של שחיטה, כיון שמקפידים שלא לעשות בו תשמיש אחר. וכת' **המ"ב** (סי' ב) דר"ל שמחמת חשש הפסד הוא מקפיד עליהם שלא לטלטלם. ו**הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פ"ב הגה נב) כת' דדוקא כשמקפיד על כל שינוי מקום שלא לצורך חשיבא הקצאתו מחמת חסרון כ"ס, כגון ששם אותו במגירה מיוחדת, ותמיד כשגומר מקפיד להחזירו למקומו. ונ"ר דכ"ז לא שכיח בני"ד]. ועיי' מש"כ עוד בכל זה בגליון ר"א.

ב. מוקצה בצרור מפתחות

ולענין הצרור מפתחות שבו נמצא המוקצה י"ל דחשיב בסיס כיון שבה לשמש את המוקצה, ואסור בטלטול. וכן מבואר **בשו"ע** בסיומן ש"ט שאם הניחו מערב שבת אבן או מעות על כלי היתר, נאסר אף הוא בטלטול מדין בסיס, ואף אם נפל המוקצה ממנו אחר בין השמשות נאסר הבסיס באיסורו. ועיי"ש (סי' ד) שהכריע שהדין כס אף אם היה דעתו בכניסת השבת שבאמצע השבת יוסר המוקצה משם. ומ"מ עיי' **במ"ב** (סי' כא) שבמקום הפסד סומכים על המקילין בזה. (ויעיין **במ"ב** (סי' רנט ס"ק ט וסי' שי"א ס"ק כט) שבסיס הוא כשההיתר משמש למוקצה, ולא כשהמוקצה משמש להיתר. ועיי"ש בסיומן ש"ט ס"ק ח').

אולם אם לא נתכווין שדבר המוקצה יהיה ע"ג ההיתר בשבת, אלא שכחו שם, פסק **השו"ע** (שם) דליכא משום בסיס. והדין כן אף כשדרכו להיות שם בכל ימות החול, כמבואר **במ"א** (סי' שט ס"ק ו). [ואע"פ שבנ"ד הצרור מיוחד לצורך המפתחות מ"מ אין לומר שאין בו היתר של שכן דומיא דמשי"כ המ"א (ע"פ) ועיי' התוס' (מה) דקינה נה תתנגלו כיון שעשויה לתתנגלוים אם יש בו ביצת אפרוח אסור לטלטלה דאין זה כשוכח אלא כמניח וה"ה לכל כיוצא בזה. והביאו **המ"ב** (סי' יח) דשאני התם דאמרן דאף שלא ידע מבעו"י שיהיה שם הביצה מ"מ לא חשיב שוכח כי דהדרך שיהו שם ביצים, משא"כ הכא שבאמת ידע שיש מוקצה והיה דעתו להוציא המפתח מער"ש ושוב שכן להוציאה שדינו כשכח].

וכמו כן אם יש עוד מפתח החשוב יותר מהמוקצה (כגון שיש בו שימוש בשבת) חשיב בסיס להיתר ואיסור ומותר בטלטול כמבואר **בשו"ע** (סי' שי ס"ה ח). ועיי' עוד בזה להלן.

ג. בסיס מחמת כלי שמלאכתו לאיסור

נמצא צרור מפתחות שיש בו מוקצה כגון כלי שמלאכתו לאיסור, חשיב בסיס לדבר האיסור, ואם יש עוד מפתחות (חשובות יותר מהמוקצה) הוא בכלל בסיס להיתר ואיסור.

ואע"פ שצנינו **לפמ"ג** (סי' שח מ"ז אות ב) שמסתפק אם נאמר דין בסיס מחמת כלי שמלאכתו לאיסור (כיון שיש לו היתר לטלטל עכ"פ לצורך גוי"מ), ולדעת **הישועות יעקב** (סי' שח ס"ק ה) באמת ליכא משום בסיס בכה"ג. וכן מצד **הגרש"א זצ"ל** (שולחן שלמה סי' שח ס"ק י"ב הגה כ). מ"מ דעת **הערוה"ש** (סי' שח אות ט) ו**התה"ל"ד** (סי' שח ס"ק א וסי' שי ס"ק ו) דהוי בסיס, וכן נוטה להחמיר **הגרש"א זצ"ל** (אשרי האיש ח"ב פ"ז אותיות כו, לומו).

ד. טלטול הבסיס לצורך גופו ומקומו

ויש לדון באופן שהמוקצה חשוב יותר מאשר ההיתר (כגון שיש שם מפתח שאין בו שימוש בשבת כגון מחסן וכדו'), וצריך לטלטל הבסיס לצורך גופו (כגון לפתוח או לנעול באמצעות המפתח שאינו מוקצה) או לצורך מקומו, דשמי רשאי לטלטל הבסיס בכה"ג, דלא גרע מהמוקצה עצמו שמוותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, אלא דיי"ל שבבסיס מקבל דין מוקצה ועיי' אם אין לו צורך במוקצה גופא אינו חשיב לטלטול לצורך גופו.

ובי"ב כתב **האור שמח** (פכ"ה ה"ח) דאין בסיס הוא דין של הקצאה, דכיון שהקצאה לשם מוקצה הוא נאסר מחמת מוקצה והנה הקצאתו. וכן פסק **הגרמ"ש זצ"ל** (שלמי יהודה סי' כא). ומסתבר אף לפי דבריו דכל חמור הנאסר מהאוסר, וההקצאה של הבעלים היא רק על טלטול שאינו לצורך גוי"מ. ואף לפי **הגר"ז** (סי' רע"ט אות ה) דס"ל דבסיס מוקצה נאסר מחמת הדוא טפל למוקצה המונח עליו, ומקבל דין של המוקצה עצמו, מ"מ אחר שנאסר י"ל דאף לדידה אינו כגופו של המוקצה ממש אלא רק לענין הגבלת טלטול ולצורך גופו ומקומו. [ועיי' **במנחת שלמה** (ת"י מב אות א) דס"ל שדין מוקצה של הבסיס הוא רק משום דבר המוקצה המונח עליו, ואינו נעשה מוקצה מחמת עצמו. ועיי' עוד **בדברות משה** (סי' לח ע"פ א)].

וכן פסק ה**ערוה"ש** (שו"ת דפשוט דאם נעשה ההיתר בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כהמוקצה עצמו. [ואף שלא לצורך גופו ומקומו של הצרור מותר לטלטלו ע"י החזקת המפתח שאינו מוקצה (ואינו בסיס כי אינו בא לשמש המוקצה כלל). וכן הוא בארחות שבת (פ"י הגה תנח)]. ויעויין בסמוך לענין חובת ניעור המוקצה מעל הבסיס.

ה. בסיס לאיסור והיתר

אלא דבאופנים ומותר לטלטל הבסיס, כגון ששכח המוקצה על הבסיס, או שיש בו גם היתר כגון מפתח של היתר שהוא חשוב יותר מהמוקצה מחמת שיש בו שימוש בשבת, אז חשיב הצרור בסיס לאיסור והיתר מותר בטלטול.

מיהו במקום שיכול לערר המוקצה (אם אינו צריך לאותו מקום), חייב לערוך אפילו אם לצורך זה צריך לערר אף ההיתר כמבואר ב**שו"ע** (סי' שט סעי' א). ובאר המ"ב (סי' ק) דכיון שיכול באיזה עצה לתקן שלא יטלטל המוקצה לא הקילו בזה חכמים, אף שהוא בסיס לאיסור ולהיתר, וכן אם יכול לערר לאיסור לבד מתוך הבסיס ולהשליכו ג"כ מחויב בזה, ע"כ. והחזו"א (א"ח סי' ס"ק סעי' ב) כתב דהיכא דאפשר לערר ואינו מנער, מתיחס הטלטול גם אל המוקצה, אבל היכא שבניעורו יהיה הפסד, ניכר שאין הטלטול משום צורך המוקצה בטלטולו, אלא ע"כ הוא מטלטולו, ע"כ.

וא"כ ה"ה בנ"ד אם בידו לסלק המוקצה ע"י ניעור צריך לעשות כן. אלא שבד"כ א"א לערר המוקצה מהמחזיק מפתחות, ולא מוכרח להוציאו בידו, ובכה"ג לא מצריכין להוציא המוקצה כיון שעדיף טלטול מן הצד מטלטול בידים. וכן פסק הגר"ש"א זצ"ל (שש"כ פ"כ אות פ).

אלא דיש לומר דכיון שבידו להוציא המפתח שצריך לו ובידו להימנע מטלטול מן הצד של המוקצה לכאורה עליו לעשות כן. וכן מציינו ב**שו"ע** (סי' שט סעי' א) שכתב ששל שיש בו אבן ופירות, אם יש צורך לערר אף הפירות ע"מ לסלק האבן צריך לעשות כן. ומבואר דחובת ניעור חלה אף על ההיתר אם יש צורך לעשות כן ע"מ לסלק המוקצה.

אלא דשו"מ להגר"ש"א זצ"ל (שו"ת שנקט שצרור מפתחות שיש בו מפתח מוקצה, מותר לטלטל כל הצרור עם המפתחות המוקצה שבו, דחשיב טלטול מן הצד, וזה עדיף מלהוציא המוקצה בידים מהצרור דהו"ל טלטול גמור, ויאחו בידו רוק המפתח המותר או שיאחו במחזיק המפתחות, ע"כ. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל (מאור השבת ח"ד סי' יד הגה צג). [וכ"כ בארחות שבת (פ"י אות שא)]. ולכאורה צ"ע אמאי לא הצריכו להוציא ההיתר ע"מ להימנע מטלטול המוקצה כ"ל. ודלמא צ"ל ע"ד כאן לא חייבו חז"ל לערר אף ההיתר אלא לצורך סילוק המוקצה עצמו, אבל ניעור ההיתר ללא סילוק המוקצה לא חייבו.

שו"מ דדעת הגר"ש"א זצ"ל (שש"כ פ"כ אות ה) דכל שדרך המוקצה להיטלטל יחד עם ההיתר אין חובת ניעור כלל, וע"כ כתב לענין ניירות ריקים שבאוגדן (תיק שמאגדים בו ניירות) שאע"פ שהם מוקצה (כדן כלי שמלאכתו לאיסור), מ"מ אין הם אוסרים לטלטל הדפים הכתובים שבאוגדן ומותר לטלטל האוגדן כולו וא"צ לערר אותם בשבת. [אלא שזה קצת סותר לדברי הני"ל דמשמע שיש עדיפות להוציא המוקצה. ויעויין להלן בשם הא"מ. ושור"ר במאור השבת (ח"ב ע"מ תקנה אותיות א ג) שהקשו עליו כ"ל, ויישב הגר"ש"א זצ"ל דיש לחלק בין מפתחות שכל אי חשיב כדבר נפרד לבין ניירות שאוגדים יחד וחשיבי טפי כדבר א'. והנה בארחות שבת (שו"ת) כתבו שאם בידו לערר את האיסור על לעשות כן, ולפי שיטתם לכאורה ה"ה אם בידו להוציא ההיתר שיש לעשות כן כמבואר לעיל].

ו. כשהדרך לטלטל כך

ואף לדברי הפוסקים הני"ל שהקילו לטלטל המחזיק מפתחות אע"פ שנמצא מטלטל המוקצה מן הצד. יש לדון דבאמת שמא חייב לא חשיב טלטול מן הצד, וגרע מכל בסיס, דהרי דרך הוא להוציא אלקטרוני וכדו' בצרור המפתחות, וא"כ י"ל דתו לא חשיב טלטול המוקצה כטלטול מן הצד.

ונראה להוכיח דאף בכה"ג חשיב טלטול מן הצד מהש"ס שבת (מו"ק) נפסק להלכה ב**שו"ע** (סי' שי סעי' ח) דמחתה שיש עליה מבע"פ אפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק וכדומה ויש עליה ג"כ שברי עצים שהם אוסרים בטלטול, מותר לטלטל המחתה כמו שהיא, אם הדבר המותר חשוב מהדבר האסור, כי היא בסיס לדבר המותר והאסור, ע"כ. ומבואר דאע"פ שכן הדרך לטלטל האפר חשיב טלטול מן הצד. וכן מוכח מהמ"א (סי' שט ס"ק ו) והמ"ב (שם ס"ק יח) לענין תיבה שהניחו עליה מוקצה דחשיב בסיס אע"פ שהדרך להניח בה מוקצה, ואם יש בה היתר החשוב מהמוקצה מותרת בטלטול (אם א"א לערר המוקצה).

וע"י ב"ט"ז (סי' שט ס"ק יח) שהתיר להעביר מוקצה כגון פירורים שאינן ראויים לאכילה ע"י דבר אחר, כגון ע"י סכין מן המפה, דכיון דלא נגע בהם הט"ז טלטול מן הצד ומותר כמ"ש סי' ש"י, ע"כ. וכן פסק המ"ב (סי' שט ס"ק קטו וסי' ס"ק ק) ואף הגר"ש"א זצ"ל (סי' מז ס"ק יז) שיצא לדחות דברי הט"ז, היינו כי זה לא מקרי טלטול מן הצד לצורך דבר מותר, דלא אמרו אלא בשכח אבן בכלי דמטלטל הכלי עם האבן, דשם הטלטול על הכלי, אבל הכא עיקר הטלטול בשביל המוקצה, אף שכונתו לנקות השלחן, ע"כ.

וכבר הסכימו לדברי הט"ז רוב הפוסקים, הנה"ח (סי' שט אות קפד), המנה"ל (ח"ה סי' קכה ד"ה אמנם), האג"מ (א"ח ח"ה סי' כב אות ג), האור לציון (ח"ב פ"ב אות ז), הגר"ש"א זצ"ל (שלחן שלמה סי' שט סעי' בא) והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פ"י אות קצה). [אלא דיעויין ב"ט"ז בסי' תמ"ו ס"ק ו' וסי' ש"י ס"ק ב' שכתב דאסור לדחוף ע"י קנה דבר שהוא מוקצה וראייה מ"מ בסימן תמ"ו ס"ג. וע"י בא"ר (סי' שט אות ט) ובגר"ז (סי' רט קו"א אות א) שהקשו שהט"ז סותר דברי עצמו. והפמ"ג (סי' שט מ"ז ס"ק יח וסי' שט ס"ק א) כתב ליישב דמוקצה של ישראל מחמה לצל וכדומה אסור ע"י קנה, ה"ה לצורך דבר המותר שרי לטלטול מן הצד. וכ"כ הנש"מ"א (כלל סז אות ו). וכן נקטו השעה"צ (סי' שט אות צה) והכה"ח (סי' שט אות קפד)].

אולם מציינו במארי (שבת לו. ד"ה כב) דאין זה טלטול מן הצד אע"פ שמגעו ע"י דבר כיון שאף בחול דרכו כך. וכן הגר"ז (סי' רט קו"א אות א) כתב דטלטול ע"י דבר אחר כדרכו לא חשיב טלטול מן הצד. ומה"ט תמה על הט"ז הני"ל, עייניש באורך. מיהו כבר מבואר לעיל דדעת רוב הפוסקים כהט"ז דבכה"ג שרי. וכן מוכח ע"פ הביאור הלכה (סי' שלו על סעי' ב ד"ה ויש) בשם הרשב"א שהתיר לכבד הבית ולא חשיב מטלטל מוקצה כי הוא טלטול מן הצד. וע"י עוד ברמ"א (סי' שט סעי' ז) ובנש"מ"א (כלל סז אות ט ד"ה אמנם).

ז. להסיר המוקצה מערב שבת

ויש לדון אם חל חיוב מער"ש להוציא המוקצה מהבסיס ע"מ למנוע טלטולו בשבת (אף שהוא טלטול מן הצד).

והנה דעת האג"מ (א"ח ח"ה סי' כא אות ח) שדבר דחשיב ככלי אחד עם המוקצה ברוב הזמן, א"צ לסלקו מער"ש. וע"כ כתי שדפדת שאפשר לשלוף הדפים החלקים (שהם מוקצה) ממנה, תלוי לאיזה צורך חיברן באופן זה, דאם הוא מחמת שאינו רוצה לחברן באופן יותר קבוע מחמת שאולי יכתוב דבר שאינו ראוי כל כך ויציאים משם, אין זה חיבור, וצריך לשולפם קודם השבת. ואם מחמת שבעת שירצה להדפיס מה שכתב, יהיה לו קל להוציאן ולהעתיק משם לדפוס, הוא עדין כלי אי לרוב הזמן, וא"צ לשולפם קודם שבת, ע"כ. ולפי דבריו בנ"ד א"צ להוציא המוקצה מהצרור מפתחות כי אין הדרך לשולפם. שו"מ דדעת הגר"ש"א זצ"ל (מאור השבת שם) לענין כרטיס מגנטי שהירא את דבר אי יוצאו מערב שבת, אבל אם יש לו טרחה להוציאו מערב שבת, אין צריך להוציאו.

אלא דבאמת צ"ע מסתימת הראשונים והאחרונים בסוגיות הני"ל שלא כתבו שיש ענין להוציא המוקצה מער"ש מהבסיס. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל (ארחות שבת פ"י הגה שפ) שאין צריך לסלק המוקצה מבע"י. אלא דלענין מפתח שהוא מוקצה כתב הש"ש"ב (פ"כ אות פו והגה שט) דטוב להוציא מהצרור בער"ש את המפתחות שאסורים בטלטול ע"מ למנוע טלטולם בשבת.

מסקנת דרינא

העולה לד"נא: א' צרור מפתחות שיש בו דבר מוקצה ומפתח שאינו מוקצה, אם הוא חשוב יותר מהמוקצה משום שיש בו שימוש רגיל בשבת, מותר לטלטל את הצרור ובתנאי שלא יחזיק במוקצה עצמו (אלא אם כן הוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו). ב' אם המפתח של היתר אינו חשוב מהמוקצה, מחמת שאין לו שימוש בשבת, כגון מפתח של מחסן שאין הדרך להשתמש בו בשבת, אסור לטלטלו ע"י החזקה בצרור עצמו, אמנם מותר לטלטלו ע"י המפתח שאינו מוקצה (בתנאי שנושא כן לצורך דבר ההיתר ולא לצורך המוקצה). ג' יש אומרים שאם אין טרחה בדבר ראוי להוציא המוקצה מצרור המפתחות מערב שבת על מנת למנוע טלטולו בשבת.

לבד. ע"כ. [אולם הוא גופא ס"ל כדבר אברהם דמ"ש הרמב"ם בכל יום ויום הוא לאו דוקא, ואח"כ דעובר בכל שעה ושעה. אלא מפני הרמב"ם קאי דוקא לענין בן דוקא להגדיל ולא לענין האב, עיי"ש]. שור"ר בח"י בן אריה (סי' ט"ז ס"ק ל"ח) דהביא סברת הדבר אברהם דמילה שאינה בומנה קודמת למילה בזמנה, ומ"ש הרמב"ם בכל יום ויום הוא לאו דוקא, וכתב - ובאמת אע"פ דהירמב"ם מעת למודי במתיבתא דוואלאזין דלסברא זו הסכימו בשיבת חכמים, וגם אני הסכמתי לסברא זו, אעפ"י דהרנא מזה, וכן כתבתי למחבר הנוכח, ויש להביא ראייה מזה דאמרינן ב"ה" (ו) לענין ל"ה דבל תאחר, אמר רבא כיון שעברו עליו שלש רגלים בכל יום ויום עובר בכל תאחר, ולא התם ג"כ אחר ג' רגלים לא על כל רגע ורגע זמנא הוא, אעפ"י עברת עליו הוא על כל רגע ורגע, ודוחק לעומד לדא דוקא נקט רבא כל יום. עכ"ל. וכתב עוד לדיק כן מדברי הרמב"ם הנוכחים, שהזכיר דינא דזרזין אף גבי מילה שלא בזמנה, וכתב שזו ראייה שאין עליה תשובה. ומסתם זה נראה לו להכריע ביום שיש שני מצות מילה אחת בזמנה ואחת מילה שלא בזמנה, מילה בזמנה קודמת גדולה מצוה בשעתה, וסח"י כה"כ בהתעוררות שבת בירת אברהם. ואכן בדבר אברהם ח"ב סי' ב' בתשובתו לבעל ה"ן אריה כתב בסוף דבריו שם - אמנם בזה הכביד כתי"ר להעיר ממ"ש הרמב"ם שם וכל היום כשר למילה ואעפ"י מצוה להקדים בתחילת היום שזרזין מקדימין למצוה, והתם איירי בתחילה גם במילה שלא בזמנה, ואולי י"ל דמילה קתני שהיא אין דרכו להביא דבר שאינו מפורש בש"ס, ומתחילה דאירי לענין לילה הזכיר גם שלא בזמנה כתי"ר דראב"ש ביבמות (גכ) ו' אח"כ סתם כתי"ר היום כשר למילה כלשון הברייתא פסחים (ד) ואפשר דלענין שלא בזמנה סמך על מ"ש בהלכה ב'. אבל דחוק הוא וע"כ.

והנה בתש"ץ (ח"א סי' כ"א) כתי"ר דמהא דאמרינן שבת (ט) דאין מפליגין בספינה פחות מג"י קודם השבת לדבר רשות, ופי' ה"ז"ה דהוא משום דא"א שלא יבא לידו חילול שבת. יש ללמוד דתינוק שחלה ונתרפא בה אין למולו על למחר, כיון שלא יוכלו למולו בזמנו. והביאו בבין הבית (י"ד סי' ס"ח). וכתב הש"ך (סי' רס"ו ס"ק י"ח) דאין דבריו נראין, דהא אמרינן התם דדוקא לדבר הרשות אסור להפליג ג' ימים לפני השבת, אבל לדבר מצוה שפיר דמי. והוא דבר מוסכם מכל הפוסקים, וה"י אין לך מצוה גדולה מזו.

ובהיות ה**חת"ס** שם כתי"ר דלפי מ"ש התש"ץ שם דאפשר למולו מיד למחר, ואין כאן אלא משום זרזין מקדמין, אבל ביטול מצוה ליכא בהמתנה עד למחר, לא קשיא מ"מ. ע"כ. ומבואר דס"ל דאף אם דוחה מילה שלא בזמנה מיום ליום, ליכא אלא משום ביטול זרזין, אבל איסורא ליכא. וכיוצא ב' מציוע ב**נודע ביהודה** (ה"ב סי' ק"א).

וכבר עמד בזה הפרי יצחק (ח"ב סי' ל"ו) וז"ל - דבר זה צ"ע לומר כן בדמילה שלא בזמנה א"צ להקדים רק משום זרזין, וכמו ביום ח' גופיה דכל היום כשר רק דזרזין מקדימין, והרי הרמב"ם כתי"ר לענין גדול מכל דבכל יום שיעבור עליו לשיגדל מבטל מ"ע, והראב"ד כתי"ר דבכל יום עובר באיסור כרת. וצ"ע לחלק בין גדול לקטן לענין זה. ע"כ.

ואכן בדברי יחזקאל שם כתי"ר לחלק בין חיוב האב לחיוב ה"ן לכשיגדל, וז"ל - אע"פ שכת' הרמב"ם נתעלם מבי"ד ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב למולו א"ע, וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מ"ע וכו', נ"ר דדוקא לאחר שהגדיל הדין כן דאז החיוב הוא ע"ע של הנימול דחיובא אחריתי הוא ואינו כלל מענין מצות האב, שהיא נתחדש עליו גם חיוב כרת דליתא במצות האב, והך מצוה הוא בכל שעתא ושעתא, שהרי ערלתו מחייבתו, משא"כ מצות מילה שעל האב ח"ד הוא, וכמו שאת אומר במצוות שמיני שאין חיובא להקדים אלא מדין זרזין לבד, כמו"כ הוא בתשעין שהרי לא נתוסף על האב חיוב חדש בתשעין וכו'. וכן מוכח מהרמב"ם (ה"ל"א) שכת' ומצוה על האב למולו את בנו ועל הרב למולו את עבדו, עבר האב או האדון ולא מל אותו ביטל מצות מ"ע. עכ"ל. ולא כתי"ר דכל יום ויום שיעבור ולא ימול מבטל מ"ש לענין ה"ן. ע"כ.

פניני מוסר

לימוד התורה בכל מבקש חכמה קדש (ו)

ישנו השבת מסוגל לכל מבקש חכמה תורה - והופן הישנו הוא ענין דק רוחני נכבד מאד.. והוא המצא לזה היום הנכבד סגולה נפלאה לעזר ולהועיל לכל מבקש חכמה ותורה, לפי שהיום הגדול והקדוש הזה הוא רושם ורמז אל הספירה השביעית הנקראת שבת והיא כפרוודו אל הטרקליון העליון הנקרא שבת הגדול שנדרב בו אחר זה. ולפי זה נמצא שהשבת הזה היא מקור הברכות והקדושות וממנה יקבלו הקדושה כל מועדי ה' המקודשים...

ומכל מקום השבת הוא מקום ומקור קדוש וברוך אשר ממנו תמשך הקדושה והברכה לכל שמכין ומזמין עצמו לבלבד.

ובמדה השביעית הזאת קבלו ישראל את התורה באלה ושבועה כי הכל אצלם ענין וסוד אחד. וממנה ימשך לישראל הדבקים בה כל האצילות המושפע להם במסרם מצוות התורה. ולזאת הסבה היתה באמת השבת שקולת כנגד כל המצוות לפי שהשבת היא סוד המדה שכל המצוות נתנו בה לישראל... (ספר הקידה, שער ה' פרשת ויקהל)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

נתרם בעילום שם להצלת התורה ומשפחה